

פרשת בראשית – "כי בצלם אלהים עשה את האדם" / יאיר פארן

כמידי שנה בשנה, הגיעו אלינו ימי "אחרי החגים" ואנו זוכים להתחיל שוב מבראשית. התחושות בימים אלה נעות בין רצון לחזור למסגרת של עבודה ושגרה לאחר ימי החופש הרבים ובין חשש מסוים מפני החורף הארוך שכולל עבודה סדיפית וקשה של כל אחד ואחד במקומו. חדי העין שכבר הבחינו ששנה זו היא שנה מעוברת חוששים אף יותר מחודשי שגרה ארוכים ומייגעים.

פרק א בספר בראשית, המתאר את מעשי האלוהים עוד בטרם נברא חי או צומח, מלא בדוגמאות לפער שבין תכנון או ציווי לבין ההתרחשות במציאות. תיאור הבריאה הראשון שפותח את התורה כולה, תיאור בעל השפעה רבה על העולם ועל תודעת האדם שיעיין בו עוד שנים רבות אחר כך, מציג תמונת מצב רחוקה משלמות.

ביום הראשון אמר והיה העולם – **"וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהי אור וַיְהי אור"**. ביום השני אמר ולא היה – **"וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהי רְקיעַ בְּתוֹךְ הַמַּיִם וַיְהי מַבְדִּיל בֵּין מַיִם לַמַּיִם"** אז היה צריך לעשות – **"וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת הָרְקיעַ וַיַּבְדֵּל בֵּין הַמַּיִם אֲשֶׁר מִתַּחַת לָרְקיעַ וּבֵין הַמַּיִם אֲשֶׁר מֵעַל לָרְקיעַ וַיְהי כֵן"**. ביום השלישי אמר והיה – **"וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים תִּדְשָׂא הָאָרֶץ דָּשָׂא עֵשֶׂב מִזֵּרַע זֶרַע עֵץ פְּרִי עֵץ פְּרִי לְמִינֵהוּ אֲשֶׁר זָרְעוּ בֹו עַל הָאָרֶץ וַיְהי כֵן"** אבל היה אחרת ממה שאמר – **"וַתּוֹצֵא הָאָרֶץ דָּשָׂא עֵשֶׂב מִזֵּרַע זֶרַע לְמִינֵהוּ וַעֵץ פְּרִי אֲשֶׁר זָרְעוּ בֹו לְמִינֵהוּ"¹** ולמרות זאת – **"וַיִּרְא אֱלֹהִים כִּי טוֹב"**. ביום הרביעי אמר – **"וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהי מְאֹרֹת בְּרְקיעַ הַשָּׁמַיִם לְהַבְדִּיל בֵּין הַיּוֹם וּבֵין הַלַּיְלָה"** והיה – **"וַיְהי כֵן"** ועשה – **"וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת שְׁנֵי הַמְּאֹרֹת הַגְּדֹלִים"** והיה אחרת ממה שעשה – **"אֶת הַמְּאֹרֹת הַגְּדֹלִים לְמַמְשֶׁלֶת הַיּוֹם וְאֶת הַמְּאֹרֹת הַקְּטָן לְמַמְשֶׁלֶת הַלַּיְלָה וְאֶת הַכּוֹכָבִים"**.

פילוסופים ותיאולוגים רבים לאורך הדורות ניסו לעמוד על מהותו של האל ולהגדירו במילים. שלמות, אין סוף, צמצום ותורת התארים השלילית הם רק כמה מן הקודים שבהם השתמשו החכמים כדי לתאר את האל ואת תהליך הבריאה. ספר בראשית לא פותח בשאלה מי הוא או מי היא אלוהים, אלא מתאר לנו את מה שהאלוהים עושה. עיון בסיפור הבריאה ובתורה בכלל ילמד את הקורא על תפקודו של אלוהים במציאות ולא על מהותו. ותפקודו, כך עולה מן הפסוקים, חסר. מרגע בריאת העולם, עוד בטרם היה אדם וחי על הארץ, האוטופיה נשברת והפער בין מחשבה, דיבור ומעשה נוכח במציאות.

חז"ל לא חששו לתאר את אלוהים כחוטא הראשון בהיסטוריה: "אמר הקדוש ברוך הוא: הביאו כפרה עלי שמיעטתי את הירח! והיינו דאמר ר"ש בן לקיש: מה נשתנה שיעיר של ראש חדש

¹ ראו למשל רש"י על אתר – "שיהא טעם העץ כטעם הפרי, והיא לא עשתה כן, אלא (פסוק יב) ותוצא הארץ עץ עושה פרי, ולא העץ פרי".

שנאמר בו +במדבר כ"ח+ לה' - אמר הקדוש ברוך הוא: שער זה יהא כפרה על שמיעטתי את הירח" (תלמוד בבלי, חולין, ס:2). חוסר האפשרות לשלמות בעולם מביאה איתה בהכרח חטא, וחז"ל מלמדים אותנו שאלוהים, בתור הנוכח הראשון בעולם, הוא ראשון החוטאים. מעתה, אך טבעי שגם האדם שנברא בצלם אלוהים וחי באותו עולם יחטא גם הוא ויגורש מגן העדן. ומאותו רגע של "בְּרֵאשִׁית" ועד היום, אנו ממשיכים לחיות בתוך מציאות חסרה, חסרה מעצם היותה, ושלמה מעצם היותה חסרה.

חידושו של סיפור בריאת העולם בספר בראשית הוא שהשלמות אינה אפשרית במציאות. חיים שלמים הם חיים סטטיים, ללא התקדמות. חיים שלמים הם חיים ללא בחירה בין טוב לרע, ללא חיים וטוב ומות ורע. חיים שלמים הם חיים שיש בהם הכל, ואין בהם כלום. חיים שלמים הם מוות.

יום אחד בשבוע אנו מצווים להידיבק במקצת בשלמות הזאת. השביתה ממלאכה ביום השבת מבטאת את ההשלמה עם מה שיש, את קבלת המציאות כמו שהיא, בלי לנסות לשפר או לתקן אותה. שבת היא מעין עולם הבא בכך שכבר יש בה הכל. ביום שישי ירד לחם משנה גם בשביל שבת, ובשבת עצמה מה שאין כבר לא נצרך.

אך בשאר השבוע, ולאורך השנה כולה (ואפילו בשבת עצמה, במידה מסויימת), עלינו לעמול. שכלול העולם ושיפור המציאות שבה אנו חיים הם תפקידינו בעולם, וחביב אדם שנברא בצלם כי גם האלוהים בעצמו נדרש לעשיה, ולטעות, ולתיקון. המודעות לתהליך היא מותר האדם והאלוהים מן הבהמה והיא זו שמעוררת בנו את תחושות הרצון לחזור לשגרה ותחושת הפחד ממנה. כי העובד – טועה, והאומר – שוגה. אך הטעויות הללו הן שמאפשרות לנו להתחיל שוב ושוב מבראשית, עם תקווה גדולה, ועם ידיעה ברורה שגם בשנה הבאה יישאר עוד מה לתקן.

אני מברך את כולנו בחזרה נעימה לשגרה, בעשיה ברוכה, ובטעויות שעליהן נשוב.

חורף בריא.

יאיר פארן.

² מומלץ מאוד לעיין שם במדרש המלא.